

Remigiusz Sobański

Proces odnowy soborowej na podstawie publikacji zawartych w kwartalniku "Prawo Kanoniczne"

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 51/1-2, 3-12

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. REMIGIUSZ SOBAŃSKI

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

**PROCES ODNOWY SOBOROWEJ NA PODSTAWIE
PUBLIKACJI ZAWARTYCH W KWARTALNIKU
„PRAWO KANONICZNE”****I**

Powierzony mi temat wymaga doprecyzowania. Mam mówić o procesie odnowy soborowej na podstawie publikacji zawartych w kwartalniku *Prawo Kanoniczne*. Proces to zjawisko ciągłe. Jego początek łatwo ulokować: zaczyna się wraz z zapowiedzią soboru. Ale jak daleko miałbym posunąć się w śledzeniu tego procesu? Mieści się w nim także KPK ogłoszony w 1983 r. i recepcja tego kodeksu. Gdyby tak spojrzeć na temat, to (niezależnie od kwestii, czy ten proces trwa nadal) musiałbym referować wszystko, co o prawodawstwie posoborowym, łącznie z KPK, pisano w *Prawie Kanonicznym*. Taki zamysł nie byłby ani mądry ani realny. Ograniczę się przeto do echa, jakim sobór wraz z „odnową soborową” odbił się na tekstach publikowanych w *Prawie Kanonicznym*, przy czym jako *terminus ad quem* przyjmuję ogłoszenie pierwszych ustaw posoborowych zdając sobie sprawę, że ich ogłaszanie też było procesem ciągłym, stopniowo zmieniającym obowiązujące prawo i „antycypującym” w niektórych obszarach nowy Kodeks.

II

Pierwszy numer kwartalnika *Prawo Kanoniczne* został wydany jako nr 1-2 z 1958 roku¹. Numer ten ukazał się faktycznie dopiero w 1959 roku. Wynika to niezbiecnie z pierwszego zamieszczonego w nim tekstu, w którym wyraża się (podpisał go ks. Stefan Sołty-

¹ *Prawo Kanoniczne* od początku nosi w podtytule nazwę „kwartalnik”, ale z wyjątkiem numerów 1 i 2/1965 zawsze ukazuje się jako numer podwójny, czyli faktycznie półrocznik.

szewski) hołd Janowi XXIII wybranemu na papieża 28.10.1958 r. W tymże tekście wzmiankuje się zapowiedź Jana XXIII z 25.1.1959 (błędnie podano luty – u.m.) zwołania soboru powszechnego, przeprowadzenia synodu diecezjalnego diecezji rzymskiej oraz „modyfikacji prawa kanonicznego”. Wedle autora należy te zapowiedzi zaliczyć do „najdawniejszych (ma być oczywiście: najważniejszych – u.m.) wydarzeń krótkiej jeszcze działalności Papieża Jana XXIII”. Za *L'Osservatore Romano* autor pisze, że „zapowiedziany sobór będzie soborem zjednoczenia, przebaczenia i zrozumienia. Przede wszystkim będzie to sobór miłości w prawdzie. Oddzieleni bracia, którzy do zwołania soboru ustosunkowują się bardzo pozytywnie, wiążą z nim wielkie nadzieje”².

Ów pierwszy numer *Prawa Kanonicznego* ukazał się ze sporą zwłoką, zrozumiałe, że na tej wzmiance skończyły się odzwierciedlone w nim zainteresowania soborem. Ale także w następnym numerze (1-2/1959) znalazła się tylko jednozdaniowa fraza poczyniona o soborze, niejako na marginesie w artykule o synodzie rzymskim – że został zapowiedziany i że podjęto pierwsze kroki³. Aż do numeru 1-2/1962 włącznie prowadzono rubrykę „Z przygotowań do II Soboru Watykańskiego”, które – jak wynikało z relacji – przebiegały bez większych zakłóceń. Sam sobór, fakt soboru, nie znalazł oddźwięku w publikowanych tekstach.

Sobór „jako taki” i jego problematyka został w pierwszych latach ukazywania się *Prawa Kanonicznego* uwzględniony w jednym tylko artykule, mianowicie ks. Mirosława Szegdy: „Drugi Sobór Watykański a zjednoczenie Wschodu i Zachodu”⁴. Problem postawiony przez autora wiązał się niewątpliwie z przymiotnikiem „ekumeniczny”, który od momentu jego zapowiedzi rozbrzmiewał najgłośniejsz jako charakterystyka soboru. Przymiotnik „ekumeniczny” kojarzył się z ruchem ekumenicznym, co u niektórych budziło nadzieję, że będzie to sobór unijny. Nadzieje te podbudował watykański komunikat prasowy jeszcze z 25.1.1959, zapowiadający zaproszenie oddzielonych wspólnot chrześcijańskich do przywrócenia jedności Kościoła⁵.

² Prawo Kan. 1 (1958) nr 1-2, 3.

³ S. Sołtyśzewski, *Synod Rzymski*, Prawo Kan. 2 (1959) nr 1-2, 439-443.

⁴ Prawo Kan. 2 (1960) nr 3-4, 281-310.

⁵ Wymownym świadectwem budzonych wówczas nadziei był choćby tytuł artykułu ks. A. Bardeckiego: *Czy koniec tragedii chrześcijaństwa*, Tygodnik Powszechny nr 6 (524) z 8.2.1959.

W oczach wielu zjednoczenie chrześcijan (temat powracający w przemówieniach Jana XXIII) wydawało się jedyną racją uzasadniającą zwołanie soboru. Po pierwszym soborze watykańskim utrwaliła się bowiem opinia, że wraz z dogmatem o nieomyślności papieskiej zakończyła się epoka soborów, których – jak pisał kardynał Billot – już nie będzie, gdyż są one „drogie, niewygodne, pełne problemów i niebezpieczeństw wszelkiego rodzaju”⁶. Przekonanie to funkcjonowało jako *sententia communis*, stąd zapowiedź zwołania soboru była ogromnym zaskoczeniem⁷. Wynikła z tego dość duża bezradność. Z jednej strony rozbudzone oczekiwania ekumeniczne, jednak realistycznie studzone, z drugiej pewien minimalizm oczekujący soboru papieskiego, na którym będzie ogłoszony dogmat o Maryi pośredniczce łask, zostaną potępione nowinki i będą przeprowadzone raczej drobne – acz w uroczystej formie – korekty Kodeksu Prawa Kanonicznego. W pierwszych numerach *Prawa Kanonicznego* dominuje raczej ów minimalizm, nie ma w nich śladu fascynacji soborem. Zauważmy mimochodem, że również propozycje biskupów polskich dotyczące przedmiotu obrad, przedkładane na prośbę kard. D. Tardiniego, nie szły zbyt daleko⁸.

Obszerniejsze omówienie zagadnień organizacyjnych i proceduralnych pierwszej sesji ukazało się w numerze 3-4/1962, napisane przez ks. bpa W. Wójcika już po tej sesji⁹. Omówienia spraw organizacyjnych i proceduralnych publikował ks. bp W. Wójcik

⁶ Cyt. za: K. Schatz, *Sobory powszechnie. Punkty zwrotne w historii Kościoła*, przeł. J. Zakrzewski, Kraków 2001, 258.

⁷ R. Sobański, *Zaskoczeni soborem. Retrospektywne rozważania o recepcji Soboru Watykańskiego II*, w: *Wierność i aggiornamento. Wokół recepcji Soboru Watykańskiego II*, red. G. Kucza, Katowice, 2006, 13-26.

⁸ W wotach biskupów polskich przeważały sprawy liturgiczne oraz dotyczące dyscypliny kleru. Prawie wszyscy postulowali skrócenie obrzędów konsekracji kościoła oraz zachowanie obowiązku noszenia stroju duchownego, poza liturgią stroju krótkiego. Postulowano uproszczenie brewiarza, ale zachowanie łaciny, także we Mszy św. (z wyjątkiem Chwała, Wierzę i czytań). Nie brakło takich drobiazgowych propozycji jak zniesienie całowania pierścienia biskupiego, obowiązek głoszenia przez każdego kapłana co najmniej pięciu kazań w roku, ustalenie górnej granicy dochodów. Propozycje biskupów polskich znajdują się w *Acta et documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando*, Series I (antepreparatoria), v. II, p. II, Pol. Vaticanis 1960.

⁹ W. Wójcik, *Zagadnienia organizacyjne i proceduralne podczas I sesji Soboru Watykańskiego II*, *Prawo Kan.* 5 (1962) nr 3-4, 47-82.

po każdej sesji soborowej¹⁰. Wymowne są już tytuły tych kolejnych omówień organizacji soboru i jego procedur: zagadnienia, ulepszenia, problemy, rozwój. Po pierwszej sesji autor napisał, że „sobór watykański II tak pod względem organizacji jak i procedury wyrasta z tradycji soborów poprzednich”¹¹. Referując trzecią sesję autor zwraca uwagę, że kierownictwo soboru chciało „przełamać wolę większości głosujących”. U tła stał „konflikt między teoretycznym i praktycznym sposobem ujęcia problemów, abstrakcyjnym i konkretnym, prawdą samą w sobie, a prawdą realizowaną w określonych okolicznościach”¹². Omówienie ostatniej sesji kończy bp Wójcik wyrażeniem opinii, że „Sobór rozpoczął nową epokę w dziejach Kościoła katolickiego, a może i całego chrześcijaństwa”¹³.

III

Tyle tekstów o soborze i jego przebiegu. Sama odnowa soborowa znalazła w kwartalniku echo:

- 1) w relacjach o prawie posoborowym i w komentarzach do niego;
- 2) w tekstach inspirowanych nauką Soboru Watykańskiego II, w szczególności uzasadniających propozycje *de lege ferenda* oraz dotyczących samej kanonistyki jako nauki.

Pierwszy artykuł o „prawie posoborowym” ukazał się w numerze 3-4/1966 i dotyczył Synodu Biskupów, autorstwa S. Sołtyzszewskiego (287-300). Rok później, w numerze 3-4/1967¹⁴ jest ich już kilka: S. Sołtyzszewskiego o konferencji biskupów (29-43), E. Sztafrowskiego o „uprawnieniach biskupów w sprawach małżeńskich w świetle Motu Proprio „Pastorale Munus” i „De Episcoporum Muneribus” oraz Instrukcji „Matrimonii sacramentum” (253-

¹⁰ *Ulepszenia organizacji i procedury podczas II sesji Soboru Watykańskiego II*, Prawo Kan. 7 (1964) nr 1-2, 355-372; *Problemy organizacji i procedury podczas III sesji Soboru Watykańskiego II*, Prawo Kan. 8 (1965) nr 2, 129-150; *Rozwój organizacji i procedury podczas IV sesji Soboru Watykańskiego II*, Prawo Kan. 9 (1965) nr 3-4, 309-337.

¹¹ Prawo Kan. 5 (1962) nr 3-4, 79.

¹² Prawo Kan. 8 (1965) nr 2, 148.

¹³ Prawo Kan. 9 (1966) nr 3-4, 337.

¹⁴ Ściśle biorąc należałoby nie zaliczać Synodu Biskupów do prawodawstwa posoborowego, gdyż został on ustanowiony motu proprio Pawła VI *Apostolica sollicitudo* z 15.9.1965 (AAS 57 (1965) 775-780, odczytany nazajutrz po otwarciu IV sesji Soboru Watykańskiego II. Pierwszy Synod Biskupów zebrał się 29.9.1967, faktycznie funkcjonuje więc jako prawo posoborowe.

273), M. Żurowskiego o „dyspensowaniu od prawa powszechnego w świetle Motu proprio „De Episcoporum Muneribus” (45-78), T. Pawluka o „czynnym udziale wiernych we Mszy św. w świetle soborowej odnowy liturgicznej” (225-252). Nie tu i teraz miejsce na referowanie czy zgoła ocenę tych artykułów, nie daruję sobie jednak uwagi, że są to solidne teksty fachowców, obeznanych z materia, o której piszą, nie prześlizgujących się po problemach i nie stroniących od uwag to krytycznych, to praktycznych. Odtąd omówienia i komentarze będą ukazywać się systematycznie, trudno by w periodyku naukowym Wydziału Prawa Kanonicznego działo się inaczej. Zdecydowana większość tych artykułów to referaty wygłoszone na zebraniach naukowych czy sympozjach urządzanych przez Wydział Prawa Kanonicznego ATK¹⁵.

Przypominając tę, odzwierciedloną w periodyku, aktywność naukową Wydziału, nie sposób nie wspomnieć o powziętej wówczas – na propozycję J.R. Bara – inicjatywie zespołowego opracowania podręcznika prawa kanonicznego. Odnośna uchwała nosi datę 13.11.1967, kiedy postanowiono, „aby w oddzielnych zeszytach opracować na nowo całe prawo kanoniczne, uwzględniając jego rozwój i najnowsze dokumenty ustawodawcze tak Soboru Watykańskiego II, jak i Stolicy Apostolskiej, a tak przyjąć z pomocą wszystkim interesującym się prawem kanonicznym, tak ze strony naukowej, jak i praktycznej”. Mimo zdziwienia, a nawet pobłażliwości wyrażanego przez inne ośrodki, Wydział zrealizował to przedsięwzięcie, zaplanowane na 4 tomy w – łącznie -15 zeszytach. Nie ukazało się – w ramach tego podręcznika – jedynie prawo karne kanoniczne¹⁶. Jeszcze bardziej cenną inicjatywę wysunął E. Szafranski 26.4.1967. Przedstawił on „plan wydawania dokumentów prawnych, które nagromadziły się od roku 1963 w związku z Soborem Watykańskim II i działalnością posoborową Stolicy Apostolskiej”¹⁷. Postanowiono zbiór tych dokumentów – w języku polskim i łacińskim – publikować w *Prawie Kanonicznym*. Faktycznie zaczęły się one ukazywać sukcesywnie od nume-

¹⁵ Por. np. T. Pieronek, *Sprawozdanie z posiedzeń naukowych Wydziału Prawa Kanonicznego Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie w roku akademickim 1967/8*, *Prawo Kan.* 12 (1969) nr 1-2, 369-376.

¹⁶ K.M. Myrcha wydał wcześniej: *Prawo karne*, t. II: *Kara*, cz. I: *Przepisy ogólne*, Warszawa 1960.

¹⁷ *Prawo Kan.* 10 (1967) nr 3-4, 404.

ru 3-4/1968. Ta inicjatywa – i praca jednego człowieka – zaowocowała wielotomowym wydawnictwem *Posoborowe Prawodawstwo Kościelne*¹⁸, którego znaczenie nie tylko dla nauki prawa kościelnego, lecz także dla życia Kościoła w Polsce trudno przecenić¹⁹.

IV

Z dużą satysfakcją przystępuję do przypomnienia artykułów ogólnych dotyczących prawa kanonicznego inspirowanych uchwałami soboru. Zaczęły one ukazywać się od 1967 r. Ks. M. Żurowski napisał artykuł „Prawne aspekty konstytucji *Lumen gentium*”²⁰, a następnie o „cechach charakterystycznych prawodawstwa kanonicznego w świetle posoborowych tendencji”²¹. Rok później ukazał się artykuł R. Sobańskiego „Osobowość prawna Kościoła Katolickiego w świetle konstytucji «*Lumen gentium*»”²². Artykuł o. W. Rymarza o „odnowie Kodeksu Prawa Kanonicznego w świetle wypowiedzi Kanonistów”²³ może odbiega duchem od dopiero co wspomnianych tekstów, ale nie był ubogi w warstwie informacyjnej.

Nie wchodząc w treść wspomnianych artykułów pragnę zwrócić uwagę na spostrzeżenie M. Żurowskiego, że „w Konstytucji o Kościele położony jest pośrednio wielki akcent na teologię prawa kościelnego”²⁴. Jego też autorstwa jest pierwszy w Polsce artykuł o teologii prawa kościelnego²⁵. (Zauważmy, że również w literaturze światowej niewielu znajdzie się wcześniejszych katolickich autorów zajmujących się teologią prawa kościelnego)²⁶. Postulat uprawiania takiej dyscypliny na wydziałach prawa kanonicznego wynikał z soborowej nauki o Kościele, zwłaszcza zawartej w Konstytucji dogmatycznej *Lumen gentium*. Próby wyświetle-

¹⁸ t. I-XII, Warszawa 1969-1983, w sumie 34 zeszyty.

¹⁹ Warto przy okazji wspomnieć analogiczną inicjatywę dotyczącą zbioru posoborowego partykularnego prawodawstwa Kościoła w Polsce sporządzonego przez T. Pieronka: *Prawodawstwo Kościoła w Polsce*, t. I-II, w pięciu zeszytach – Warszawa 1971-1974.

²⁰ Prawo Kan. 10 (1967) nr 1-2, 59-88.

²¹ Prawo Kan. 10 (1967) nr 3-4, 3-28.

²² Prawo Kan. 11 (1968) nr 3-4, 3-18.

²³ Prawo Kan. 10 (1967) nr 1-2, 33-58.

²⁴ *Prawne aspekty*., 86.

²⁵ *Wprowadzenie do teologii prawa kościelnego*, Prawo Kan. 10 (1967) nr 1-2, 3-32.

²⁶ A.M. Rouco Varela, *Was ist „Katholische“ Rechtstheologie? Gedanken zu dem Buch von B. Schüller: Die Herrschaft Christi und das weltliche Recht*, Archiv f.kath. Kirchenrecht 135 (1966) 530-545.

nia eklezjalnych podstaw i racji prawa kościelnego podejmowano już po encyklice Piusa XII *Mystici corporis*²⁷, szczególnie wypada tu wymienić W. Bertramsa²⁸ i Kl. Mörsdorfa²⁹. Nauka o Kościele, ludzie Bożym, dostarczyła tu nowych impulsów, wzmocnionych niektórymi przemówieniami Pawła VI, zwłaszcza z 20.11.1965 do członków Komisji do reformy Kodeksu Prawa Kanonicznego³⁰ i z 17.9.1973 do uczestników II Międzynarodowego Kongresu Prawa Kanonicznego³¹. Teksty poświęcone teologicznej problematyce prawa kościelnego, tzn. zwłaszcza jego podstawom i naturze, znajdowały echo w artykułach publikowanych w *Prawie Kanonicznym*, przy czym niektórzy (zwłaszcza Żurowski) pozostawali w nurcie koncepcji W. Bertramsa oraz jego kolegów profesorów Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Gregorańskiego, inni (zwłaszcza Sobański) nawiązywali raczej do szkoły monachijskiej – Mörsdorfa i jego uczniów. Zamieszczone w *Prawie Kanonicznym* teksty dotyczące teologicznej problematyki prawa kościelnego nie były pierwszymi w literaturze światowej, ale Wydział Prawa Kanonicznego ATK chyba jako pierwszy uczynił teologię prawa kościelnego przedmiotem obowiązującym studentów wszystkich specjalizacji. Zajęcia z tej dyscypliny zapoczątkowano w 1968 r., w 1973 ukazał się pierwszy „zarys podręcznika”³² (o kierunku rozwojowym tej dyscypliny można zorientować się porównując ów zarys z podręcznikiem wydanym na użytek studentów

²⁷ „bolejemy nad nieszczęsnym błędem i potępiamy go, mianowicie tych, co sobie wymyślili jakiś kościół jako społeczność żyjąca i utrzymująca się z miłości, ale zarazem nie bez pogardy przeciwstawiają mu inny kościół tzw. jurydyczny. Zupełnie błędnie wprowadzają taką różnicę” – nr 53.

²⁸ Chodzi zwłaszcza o następujące jego artykuły: *Die Eigennatur des Kirchenrechts (Das geistliche übernatürliche Wesen des Kirchenrechts)*, Gregorianum 27 (1946) 527-566; *De natura iuridica fori interni Ecclesiae*, Periodica 40 (1951) 307-340; *Vom Sinne des Kirchenrechts*, Stimmen der Zeit 161 (1956) 268-283; *De constitutione Ecclesiae simul charismatica et institutional*, Periodica 57 (1968) 281-330.

²⁹ Por. zwłaszcza jego artykuły: *Zur Grundlegung des Rechts der Kirche*, Münchener Theol. Zeitschrift 3 (1952) 329-348; *Wort und Sakrament als Bauelemente der Kirchenverfassung*, Archiv f.kath. Kircherrecht 134 (1965) 72-79.

³⁰ AAS 57 (1965) 865.

³¹ L'Osservatore Romano 17-18.9.1973 (przedruk w: *Posoborowe Prawodawstwo Kościelne*, t. VII, z. 3, 130-140).

³² R. Sobański, *Zarys teologii prawa kościelnego*, Warszawa 1973.

w 18 lat później)³³. Owa teologia prawa kościelnego to nie jakiś po prostu przedmiot dodatkowy, ona miała (i ma) znaczenie formacyjne. Na Wydziale – i w jego periodyku – poświęcano dużo uwagi profilowi i programowi studiów. Ich przedmiot to prawo kanoniczne, co jednak nie znaczy, że tylko przepisy prawa. Szczególną wagę przywiązywano do zagadnień introdukcyjnych³⁴ – i to nie tylko na specjalnościach otwartych dla maturzystów, lecz także na dostępnych wyłącznie dla osób z ukończonymi studiami teologicznymi. Gdy chodzi o program studiów, nie brakło też prób później zaniechanych, jak np. prób dostosowania wykładu kościelnego prawa publicznego do nauki soborowej³⁵, podejmowanych zresztą także na zagranicznych wydziałach prawa kanonicznego³⁶. Skoro mamy dziś mówić nie tyle o Wydziale, ile o jego periodyku, odsyłam do książki pamiątkowej wydanej w pięćdziesięciolecie Wydziału³⁷.

V

Wśród publikacji związanych z soborem i z wydarzeniami posoborowymi najwięcej miejsca zajmują omówienia i komentarze (a także „przybliżanie polskiemu czytelnikowi”) ustawodawstwa posoborowego, z nawiązaniem do spoczywającej u tła tekstów normatywnych nauki soborowej. Ukazywały się jednak nie tylko teksty referujące, nie brakło też kreatywnego podjęcia nauki soborowej oraz wykładu tej nauki w perspektywie prawa kanonicznego. Co więcej, ustawiano też tę perspektywę: nie sprowadzała się ona już do dobrze zorganizowanej społeczności oraz sprawnie funkcjonującej instytucji, lecz był nią instytucjonalny, normatywny wymiar Ludu Bożego powołanego do dawania świadectwa tajemnicy zbawienia. Zdarzało się, że autorom przysłanych do redakcji artykułów zaproponowano etatowe zajęcia na uczelni

³³ R. Sobański, *Nauki podstawowe prawa kanonicznego. II: Teologia prawa kościelnego*, Warszawa 2001.

³⁴ R. Sobański, *Zagadnienie wstępu do nauki prawa kanonicznego (Uwagi na marginesie dekretu Optatam totius nr 16, 4)*, Prawo Kan. 17 (1974) nr 1-2, 3-30.

³⁵ R. Sobański, *Posoborowy wykład kościelnego prawa publicznego. Zarys problematyki*, Prawo Kan. 16 (1973) nr 3-4, 79-95.

³⁶ Por. np. P. Lombardia, *El Derecho publico eclesastico segun el Vaticano II*, w: *Escritos de Derecho Canonico*, II, Pamplona 1974, 351-431.

³⁷ *Księga pamiątkowa Wydziału Prawa Kanonicznego ATK/UKSW 1954-2004*, red. J. Wroceński (i i.), Warszawa 2005.

(co było możliwe m.in. dzięki temu, że uzyskano zgodę na przyjęcie na studia na Wydziale maturzystów, a to pozwalało zwiększyć liczbę etatów). W latach tuż posoborowych zatrudniono szereg doktorów o wprawdzie przedsoborowej („tradycyjnej”) formacji teologicznej, ale jeszcze wystarczająco plastycznych, by doktrynę soborową przyjąć nie tylko werbalnie, lecz z wnikaniem w jej sens, a następnie integrować ją w swe kategorie myślowe: oni byli nie tylko otwarci na doktrynę soborową, ale też przygotowani do zajęcia postawy twórczej. Kiedy przeglądam w specjalnym, wydanym ostatnio, numerze *Prawa Kanonicznego* zestaw „zawartości kwartalnika *Prawo Kanoniczne* za lata 1958-2007”, to kojarzy mi się ów uczony, o którym powiedziano w Ewangelii św. Mateusza, że „podobny jest do ojca rodziny, który ze swego skarbca wydobywa rzeczy nowe i stare” (13, 52).

Skoro już nawiązałem do biblijnego „nova et vetera”, to podzielę się jeszcze jednym spostrzeżeniem. Zaglądając do numerów *Prawa Kanonicznego* z lat tuż posoborowych zauważamy, że tekstem inspirowanym soborem i omawiającym prawo posoborowe towarzyszą prace historyczne, a także studia sięgające do epoki klasycznej prawa kościelnego³⁸. Działo się tak nie tylko (i nie przede wszystkim) dlatego, że w czasie soboru rozbrzmiewało hasło powrotu do źródeł, lecz w świadomości, że prawo Kościoła katolickiego to najstarszy żywy system prawny. Bez wgłębiania się w jego historię, zwłaszcza epok starożytnej i klasycznej, można ewentualnie znać literalnie bieżące ustawy, ale nie można zrozumieć prawa kanonicznego. Dlatego kiedy stwierdzam z dumą, że *Prawo Kanoniczne* usiłowało być na bieżąco w Kościele posoborowym, to z łezką w oku zauważam, że ostatni przyczynek z kanonistyki klasycznej ukazał się w 1989 roku (i nie był autorstwa pracownika Wydziału)³⁹. A przecież to zazwyczaj bywa tak, że w czasach odnowy rośnie zainteresowanie historią, zwłaszcza klasyką. Tak też obserwujemy w ostatnich latach rozkwit studiów

³⁸ Np.: M. Żurowski, *Ewolucja pojęcia kary właściwej dla zbiorowości. Historyczno-kanoniczne studium od Gracjana do Soboru Trydenckiego*, *Prawo Kan.* 8 (1965) nr 1, 3-94; 8 (1965) nr 3-4, 3-77; A. Stankiewicz, *Uprawnienia biskupów przy kanonizacji świętych przed XIII w.*, *Prawo Kan.* 9 (1966) nr 3-4, 325-354; W. Wójcik, *Doktryny średniowieczne o stosunku dwu władz i udzielaniu pomocy świeckiej*, *Prawo Kan.* 10 (1967) nr 1-2, 105-142.

³⁹ K. Nasiłowski, *Opinia Rufina o władzy kapłańskiej i sakramentach*, *Prawo Kan.* 32 (1989) nr 3-4, 157-268.

nad Gracjanem, nad dziełami dekretystów i dekretalistów. Bo oni podejmowali problemy czasów przemian, czasów odnowy gregoriańskiej i – co więcej – formowania się Europy. Warto przestudiować ich metody, śledzić ich dyskusje, podziwiać ich zaangażowanie. I tak mi wyszło, że chwając aktywność posoborową *Prawa Kanonicznego* nawołuję do sięgania w przeszłość. Bo to też nasza – kanonistów – przeszłość. Naszą, tu na Wydziale, przeszłością jest 50 lat *Prawa Kanonicznego*, ale też wiekowy, od dwunastowiecznych pionierów, dorobek kanonistyki.

**Processus renovationis conciliaris in luce publicationum
quae in ephemeride „Prawo Kanoniczne” prodierunt.**

Facultas Iuris Canonici Universitatis Stefani Cardinalis Wyszyński (olim Academiae Theologiae Catholicae) die 12 decembris 2007 quinquagesimum annum suae ephemeridis celebravit. Sessio hac de occasione convocata inaugurata est praelectione qua Concilium Vaticanum II, itemque eventus cum concilio connexi et processus „renovationis conciliaris” in quantum in publicationibus resonabant in memoriam revocati sunt. Notatu digni sunt praesertim textus quibus quaestiones fundamentales iuris canonici tractandae enucleantur, visio ecclesialis iuris canonici evolvitur et formatio canonistarum ratione habetur. Appretiatio auctoris fauste evenit. Mentio fit etiam de inceptis a professoribus Facultatis persecutis, praesertim manuale iuris canonici multis in voluminibus divulgatum et editiones fontium iuris postconciliaris in lingua originali et versione polacca quod attinet.